

Yhdyskuntajärjestelmien ja -suunnittelun oikeudelliset perusteet (RYM-C1002)

Kevät 1.3.2021–7.4.2021

OTT, KTM Martti Häkkänen
2.3.2021 (luento 2)

Luennon sisältö

1. Kiinteistöt
2. Kiinteistöön kohdistuvat erilaiset oikeustyypit
3. Omistusoikeus
4. Yhteisomistusoikeus
5. Yhteiset alueet (välillinen yhteisomistus)

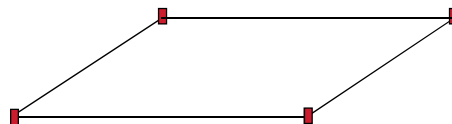

1. Kiinteistöt

Kiinteistön käsite

- Noin 2,6 milj. kiinteistöä ja 1,5 milj. rakennusta
- Ns. esineiden jako kiinteisiin ja irtaimiin tärkeä
- Kiinteistö on alueellisesti rajattu maanpinnan osa
  - Nykyään myös vertikaalisuunnassa määritelty (3D-kiinteistö)

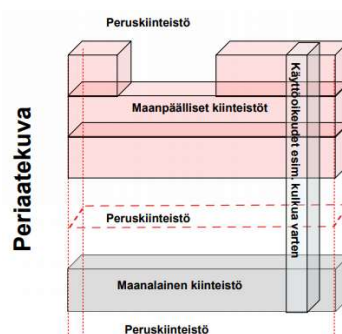
”Itsenäinen maanomistuksen yksikkö” (KML 2.1 § 1 k)

...jatkuu

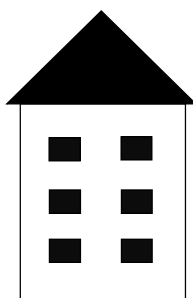
- Tilat ja tontit tärkeimmät kiinteistötyypit (ks. KRL 2 §)
- Kiinteistön ulottuvuus korkeus- ja syvyysuunnassa
  - 3D-kiinteistö

3D-kiinteistö (1.8.2018 lukien)

Kuva: Häikiö, Paavo.

Rakennus $\neq$ kiinteistö

Rakennus ei Suomessa ole kiinteistö,
vaan irtain esine, ja se voi olla
itsenäisen omistusoikeuden kohteena

Rasiteoikeudet

- **Rasiteoikeus** = ns. oikeutetun kiinteistön (omistajan) oikeus käyttää (toisen omistamaa) ns. rasiitettua kiinteistöä tietyssä suhteessa
  - Esimerkiksi kulkuyhteys (tie) tai sähköjohto toisen kiinteistöllä taikka rakennuksen tukeminen naapurirakennukseen
  - Ks. kiinteistö- ja rakennusrasitteista KML 14 luku ja MRA 80 §
- **Ovat osa kiinteistön ulottuvuutta (KML 2:1 1k)**
  - Kuuluu kiinteistön kulloisellekin omistajalle tai muulle haltijalle
  - Omistajanvaihdokset eivät vaikuta voimassaoloon

...jatkuu

- **Perustetaan sopimuksin ja/tai pakkotoimin**
  - Tyypipakkoperiaate (*numerus clausus*) = vain laissa lueteltuja rasiteoikeuksia voidaan pätevästi perustaa
  - Päämääränä edistää tarkoituksenmukaista maankäyttöä
    - Rasiteoikeudella laajennetaan kiinteistön omistajan käyttövalta toisen rekisteriyksikön (omistajan) alueelle (vrt. asetelma, jossa kiinteistönomistajan käyttövalta rajautuu tämän omistaman rekisteriyksikön rajoihin)
- **Ilman osapuolten sopimusta voidaan lakkauttaa (pakkotoimin) vain, jos olosuhteet ovat muuttuneet olennaisesti**

2. Kiinteistöön kohdistuvat erilaiset oikeustyypit

Oikeuksien systematiikka

A Omistusoikeus (ml. yhteisomistus)

Tärkeä systemaattinen erottelu

B Rajoitetut oikeudet

- B1 Käyttöoikeudet
  - B1.1 Maanvuokraoikeus
- B2 Irrottamisoikeudet
- B3 Lunastusoikeudet
- B4 Arvo-oikeudet
  - B4.1 Kiinteistöpanttioikeus

Kohdistuvat aina jonkun toisen omistamaan kiinteistöön.

3. Omistusoikeus

Johdanto

A Omistusoikeus

B Rajoitetut oikeudet

B1 Käyttöoikeudet

B2 Irrottamisoikeudet

B3 Lunastusoikeudet

B4 Arvo-oikeudet

Lähtökohdat

- **Omistusoikeus on keskeisin oikeus, josta kaikki muut oikeudet johdetaan, ja jonka varaan oikeusjärjestys rakentuu**
- **Omistusoikeutta ei kuitenkaan ole määritelty lainsäädännössä, eikä sellaista liene tarkoituksenmukaista yrittääkään**
  - Omistusoikeudesta ei ole lakia ("omistusoikeuslakia"), johon voisi lakikirjaa selaamalla perehtyä
  - Omistusoikeus hahmotetaan juridiikassa ns. yleisten oppien eli vakiintuneiden käsitteiden ja periaatteiden pohjalta
- **Sekä julkis- että yksityisoikeudellinen puoli**

Omistusoikeuden eri elementit

- **Omistusoikeus jaetaan**
  - 1) **Omistajan hallintaoikeuteen** = omistajan mahdollisuus a) käyttää kiinteistöä esimerkiksi rakentamiseen sekä b) oikeuteen kieltää sivullista käyttämästä kiinteistöä
  - 2) **Omistajan kompetenssiin** = omistajan kyky saada aikaan muutos kiinteistöä koskevissa oikeussuhteissa esimerkiksi myymällä tai vuokraamalla kiinteistö
  - 3) **Omistajan dynaamiseen suojaan** = omistajan suoja silloin, kun kiinteistöön kohdistuu useita keskenään kilpailevia oikeuksia

(1) Omistajan hallintaoikeus

- **Yksinomainen oikeusjärjestyksen turvaama kiinteistön omistajan käyttövapaus ja sen nauttima suoja**
  - *Positiivinen ulottuvuus*: omistajalla mahdollisuus itse käyttää kiinteistöä eri tavoin
    - Oma käyttö monin tavoin kuitenkin rajoitettua: esim. kaavoitus, liikennesäännöt, naapurusoikeudelliset säännöt
  - *Negatiivinen ulottuvuus*: omistajalla mahdollisuus kieltää muita (sivullisia) käyttämästä kiinteistöä
    - Kieltokanne, hallinnanpalautuskanne, vahingonkorvausvaatimus, rangaistusvaatimus
    - Huom. esim. jokamiehenoikeudet

(2) Omistajan kompetenssi

- **Omistajan eri kompetenssimuodot:**
  - 1) Luovutuskompetenssi ("oikeus myydä")
  - 2) Luottokompetenssi ("oikeus käyttää luoton vakuutena")
    - 2a) Reaaliuottokompetenssi (vakuusoikeudet)
    - 2b) Henkilöluottokompetenssi (ulosmittaus/konkurssi)
  - 3) Periytyvyyskompetenssi ("oikeus saada omaisuus siirtymään omille perillisille")
  - 4) Testamenttauskompetenssi ("oikeus testamentata")
  - 5) Rajoitettujen oikeuksien perustamiskompetenssi ("oikeus antaa vuokralle")

(3) Omistajan dynaaminen suoja

- **Omistajan suoja silloin, kun kiinteistöön kohdistuu ns. kilpailevia oikeuksia (toinen omistusoikeus, vuokraoikeus jne.)**
  - Esim. ennen kaupantekoa perustettu vuokraoikeus, josta ei ollut kirjausmerkintää lainhuuto- ja kiinnitysrekisterissä
- **Kyse ”abstraktista juridisesta suojasta”, joka on eri asia kuin esimerkiksi omistajan oikeus kieltää naapurin kaivamista ojaan kiinteistölle, joka on ”fyysisen käytön suojaamista”**
- **Juridisena ilmiönä monimutkainen, mutta käytännössä tärkeä!**
  - Kyse on ns. sivullissuojasta

Omistusoikeuden saaminen

Saanto = omistusoikeuden synnyttävä tosiseikasto

A) Alkuperäiset saannot

- Valtaus (ei kaivoslain mukainen valtaus)
- Yhdistäminen
- Valmistaminen

...jatkuu

B) Omistajanvaihdossaannot

- Johdannaiset saannot
  - Erityisseuraannot: kauppa, vaihto, lahja jne.
  - Yleisseuraannot: perimys, yhteisösaannot jne.
- Kumoavat saannot
  - Vilpittömän mielen suojaan perustuvat ekstinktiiviset saannot
  - Pakkolunastus (Lunastuslaki 56.2 §)

Omistusoikeuden luovuttaminen

- Omistusoikeus on lähtökohtaisesti luovutuskelpoinen, ellei luovuttamista ole rajoitettu
- Luovutukset ovat lähtökohtaisesti ns. muotovapaita
  - Kiinteistön luovutus poikkeuksena (MK 2:1)
- Luovutus voi tapahtua erillisellä luovutustoimella (kauppa, vaihto, lahja jne.) taikka se voi perustua yleisseuraantoon (perimys, fuusio jne.)
- Luovutus saatetaan rekisteröidä/kirjata, mutta rekisteröinti ei ole luovuttamisen (omistusoikeuden siirtymisen) edellytys

4. Yhteisomistusoikeus

Johdanto

A Omistusoikeus

B Rajoitetut oikeudet

B1 Käyttöoikeudet

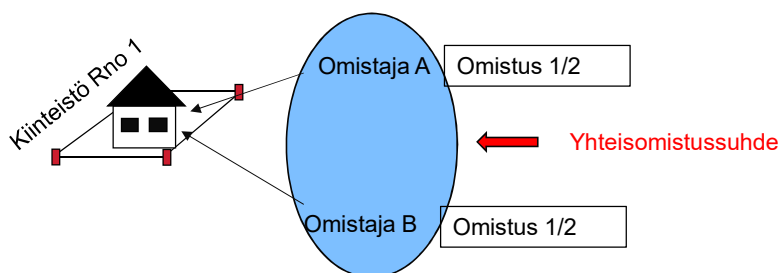
B2 Irrottamisoikeudet

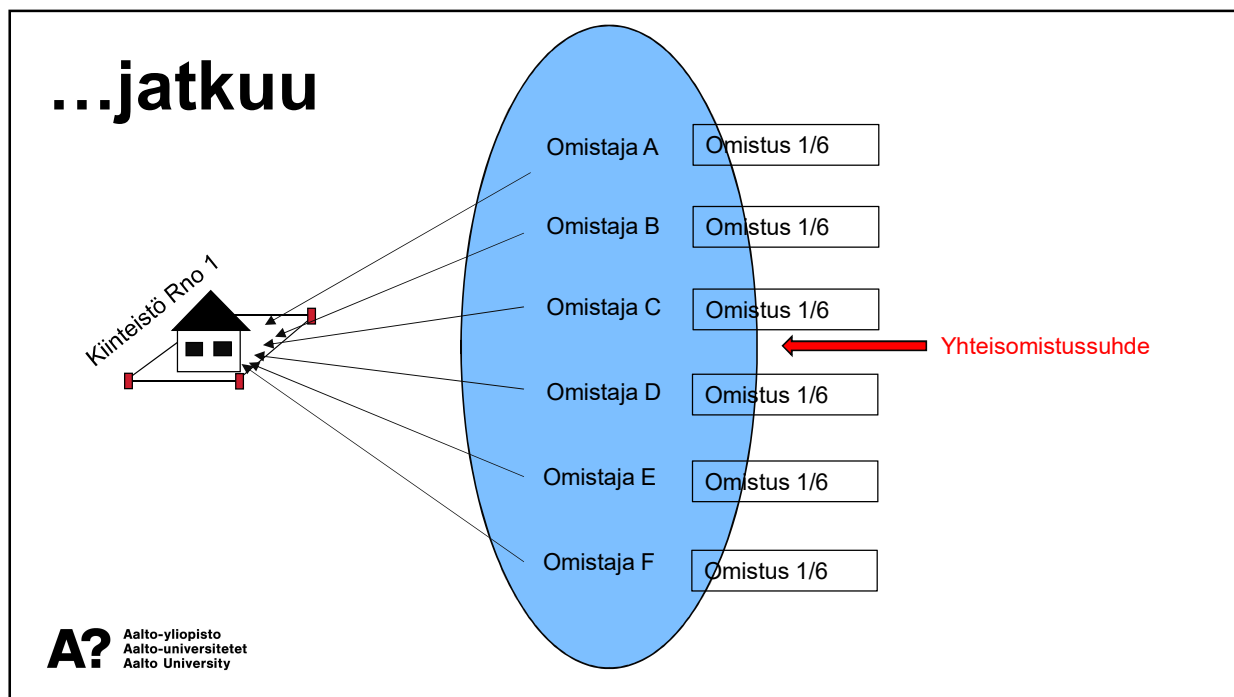
B3 Arvo-oikeudet

Määritelmä

- **Yhteisomistusoikeus** = kaksi tai useammat henkilöä omistavat yhteisesti kiinteistön (tai jotakin muuta omaisuutta)
- **Yhteisomistuksen yleislaki on laki eräistä yhteisomistussuhteista (1958/180)**
  - Myös muita lakeja, joissa on tosiasiaa kysymys yhteisomistuksesta: avioliittolaki, perintökaari, yhteisaluelaki, osakeyhtiö- ja muu yhteisölainsäädäntö jne.
- **Määräosan käsite (älä sekoita määräraalaan)**

...jatkuu

Yhteisomistajan käyttövalta

- **Yhteisomistajan oikeudet ja velvollisuudet kiinteistöön määräytyvät hänen osuutensa suuruuden mukaisesti**
  - Jos muuta ei ole sovittu, osuudet ovat pääluvun mukaiset (esim. jos kaksi omistajaa, osuudet ovat $\frac{1}{2}$ ja $\frac{1}{2}$)
- **Yhteisomistajalla oikeus käyttää kiinteistöä hyväkseen tavalla, joka ei loukkaa toisen vastaavia etuja ja oikeuksia**
  - Esimerkiksi rakentaminen ei lähtökohtaisesti sallittua
    - Edellyttää kaikkien yhteisomistajien suostumusta (ei enemmistöpäätöksiä)

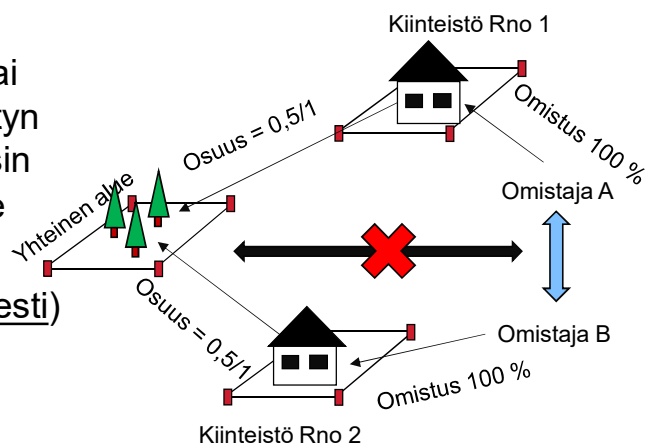
Omistusosuudesta määrääminen

- Yhteisomistaja saa myydä tai pantata oman omistusosuutensa (määräosansa) vapaasti muilta suostumusta pyytämättä
- Yhteisomistajalla on oikeus saada osuutensa ns. jakamalla erotetuksi eli yhteisomistuksesta pääsee eroon
- Yhteisomistajat voivat tehdä keskenään erilaisia sopimuksia, joista keskeisin on ns. hallinnanjakosopimus (MK 14:3)
  - Yhteisomistuksen säännökset ovat ns. tahdonvaltaisia eli niistä liki kaikista voidaan sopimuksin poiketa

5. Yhteiset alueet (välillinen yhteisomistus)

Yhteiset alueet

- **Yhteinen alue** = alue, joka kuuluu yhteisesti kahteen tai useampaan kiinteistöön tietyn perusteen mukaisin osuuksin
  - Esim. metsä- tai vesialue
- Ns. osakaskiinteistöjen omistajat omistavat (välillisesti) yhdessä yhteisen alueen ja päättävät sen käytöstä

...jatkuu

- **Yhteistä aluetta ei voida esimerkiksi myydä tai pantata, eikä siitä voida oikeudellisesti määrätä itsenäisenä rekisteriyksikkönä kuten kiinteistöstä**
  - Sen sijaan kiinteistöön kuuluva yhteisalueosuuks voidaan siirtää kiinteistöstä toiseen, johon sovelletaan kiinteistön luovutusta koskevia säännöksiä (= esim. kiinteistönkauppa)
- **Voidaan muuntaa kiinteistöksi kiinteistötoimituksella**
- **Yhteisaluelaki (758/1989) tai yhteismetsälaki (109/2003)**

